دەربارەی " ئیسلامی سیاسی" لە کوردستان (بەشی دووەم)

ئیسماعیل ئیبراهیم ڕواندزی
Ismail_rwandzi@yahoo.com

پێشینەیەکی مێژوویی

(ئیسلامی سیاسی) ڕەوتێکی خاوەن ڕەگ و ڕیشەی مێژووییە لە وڵاتە "عەرەب" یەکان . دوای ڕووخانی ئیمبراتوریەتی خیلافەتی ئوسمانی ، ئەم ڕەوتە وەک بزووتنەوەیەکی سیاسی خاوەن بەرنامە و ڕێکخستن لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەراست (بە تایبەتی لە وڵاتی میسر) قورسایی و چالاکیەکانی دەرکەوت . لە کۆتایی بیستەکانی سەدەی رابردوو لە وڵاتی میسر مامۆستایەکی گەنج بە ناوی "هەسەن ئەلبەنا" پارتێکی نوێی ، لە سەر بنچینەی بیروباوەری ئیسلامی ، پێکهێنا بە ناوی " بزووتنەوەی برایانی موسولمان " . مەبەست لە پێکهێنانی ئەم پارتە نوێیە بە گوێرەی تێگەیشتن و لێکدانەوەی ڕابەری ئەم بزووتنەوەیە "هەسەن ئەلبەنا" وڵامدانەوە بوو بۆ:
یەکەم : لێکهەڵوەشانەوەی "ڕێزی یەکگرتوویی موسلمانان" بەهۆی ڕووخانی ئیمبراتۆریەتی خیلافەتی ئوسمانی .
دووەم : گەشەی بەرینی بزووتنەوەی سیکولاریستی لە وڵاتە (ئیسلامیەکان) لە ژێر کاریگەری سەرکەوتنی شۆرشی کۆمۆنیستەکان لە رووسیا لە لایەک و بوونی کۆلۆنیالە ئەوروپیەکان لە ناوچەکەدا لە لایەکی تر .

لەو سەردەمەدا "هەسەن ئەلبەنا" پێی وابوو کۆمەڵگای "ئیسلامی" تووشی کارەساتێکی گەورە و لێکهەڵوەشانەوە بووە ، هۆی ئەمەشی دەگەڕاندەوە بۆ نەمانی "ئیسلامی راستەقینە " و " موسلمانی ڕاستەقینە " . پێویستی پێکهێنانی پارتی " برایانی موسلمان " لە تێگەیشتنی ئەودا وەکو سەرەتای دەست بەکاربوون بۆ بنیاتنانی " ئومەتی ئیسلامی " ڕاستەقینەی داهاتوو بوو ، و ئەندامەکانی ئەم پارتە نوێیەشی بە هەڤاڵانی (ئەسحابەکان) پێغەمبەر دەشوبهاند . وە هەروەها پێی وابوو لە پێناوی گێڕانەوەی خورەوشت و کولتور و "شەریعەی ئیسلامی ڕاستەقینە" وەک ئەوەی لە قورئان و سونەتی پێغەمبەردا هاتووە دەبێ "برایانی موسلمان" ببنە خاوەنی هێزو سوپای چەکدار و لە بەکارهێنانی هێزیش سڵ نەکەنەوە بۆ جێبەجێکردنی ئەم کارە .

" بزووتنەوەی برایانی موسلمان " لە سەرەتادا بە هێواشی گەشەی کرد ، بەڵام زۆری نەبرد ڕەوت و ڕێکخستنەکانی سەر بەم قوتابخانەیە لە وڵاتانی تریش وەکو ئیراق و سوریا و ئوردن و ...هتد شوێنپێی خۆیان کردەوە . بەم جۆرە بەرە بەرە لەم وڵاتانە کاریگەری ئاینی سیاسی ئەم ڕەوتە لە سنورێکی دیاریکراو گەشەی کرد . دەوری ڕەوتە ئیسلامیەکان سنوردارو کەم بایەخ بوو تا کۆتایی هەفتاکان و سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو . لەم ساڵانەدا بە شێوەیەکی بەرفراوان گەشەیان کرد لە ژێر هەژموون و کاریگەری شۆرشی "ئیسلامی" ئێران . ئەم شۆرشە یەکێک بوو لە هۆکارە ئیلهامبەخشە سەرەکیەکان لە گەشە و هاندانی (ئیسلامی سیاسی) ڕەنگاوڕەنگ و جیاواز لە ناوچەکە و (جیهانی ئیسلامیدا) . لێرەدا ناچمە سەر هۆیەکانی سەرهەڵدانی ڕەوتە ئیسلامیەکان چونکە هەوڵدەدەم کەمێک هەلایەنەتر و ووردتر لە بەشەکانی تر باسی بکەم .

ئیسلامی سیاسی : "پیرۆز"کردنی "ڕابردوو" ، گەڕانەوە بۆ "سەلەفی سالح"

گەورەترین بەرهەمی مۆدێرنیزم جیاکردنەوەی "پیرۆز" یاخود " دینی" و "دونیایی" بوو لە یەکتر . ئەگەر چاوێک بە مێژووی مرۆڤایەتی پێش مۆدێرنیزم بخشێنین ئەم جیاکرنەوەیە یان نیە یاخود زۆر کەمە . لە کۆمەڵگای مۆدێرندا مرۆڤەکان بەهۆی بیرو مێشکی مەعریفی تاڕادەیەک وشیاریان ، دەتوانن بیری ڕێژەیی بوونی "پیرۆز"ی شتەکان قبول بکەن ، بەڵام ئەمە وانیە لە کۆمەڵگا دواکەوتووەکان . لەو کۆمەڵگایانەی تا ئێستا پەیوەندی ئەشایری و خوێنی بەهێزە نەک تەنیا ئایین پیرۆزە بەڵکو تەقریبەن هەموو شت پیرۆزە . هەلسوکەوت و مێژوو و وەسیەتەکانی باوباپیران پیرۆزە ، چونیەتی ژنهێنان و لەدایکبوون پیرۆزە ، خورەوشت و کولتور پیرۆزە ، مێژووی ئەشیرەت ویاساکانی پیرۆزە . لەو جۆرە کۆمەڵگایانەدا ژیانی کۆمەڵایەتی تاکەکان گوێڕایەلی یاساکانی ئەشیرەتە ، و دەرچون لێی یان پێشێلکردنی ئەم یاسایانە سزای توند (تا ڕادەی کوشتن) ی لێدەکەوێتەوە . هۆی ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی بیری ڕێژەیی پیرۆزی شتەکان . لەم جۆرە کۆمەڵگایانەدا بیری مرۆڤەکان گەشەی پێویستی نەکردووە تا بتوانێ قبولی ئالوگۆری "ئێستا" و "داهاتوو" لەسەرحیسابی پیرۆزی "رابردوو"دا بکات . ئەوەی باسمکرد ئەگەر بێین و بەراوردی بکەین لە گەڵ ڕەوتە ئیسلامیەکان لێکچونێکی سەرسورهێنەرت بەرچاودەکەوێ . رەوتە ئیسلامیەکان بەهەمان شێوەی مرۆڤی کۆمەڵگا دواکەوتووەکان و "سەرتایی"ەکان لە ئاکامی ناکارامەیی و بێتوانایی خۆیان لە وڵام بە کێشەکانی سەردەم بانگەوازی "پەرستن" و "پیرۆز"کرنی "رابردوو" و "پێشینانمان" بۆ دەکەن .

"ئیسلامی سیاسی" دژی هەر بەرهەمێکی بیری مرۆڤە کە ببێتە بنەما و خاڵێدەستپێکردن بۆ بنیاتنانی کۆمەڵگایەکی مرۆڤایەتی . بۆ ئەوان هەموو شتێک لە "رابردوو"دا مەوجوودە ،و "ئێستا" و "داهاتوو"ش بە دەست مرۆڤ نیە . پێوانەی "ئیسلامیەکان" بۆ رازیبوون و قبولکردنی کۆمەڵگای ئێستا پەیوەستە بە نزیکی و دووری ژیانی کۆمەڵگای ئێستا لە "ڕابردووی گەشەدار " و "خاوێنی" کۆمەڵگای یەکەمی موسلمانەکان و سەردەمی "خەلیفە ڕاشیدیەکان" . ئەوان دەیانەوێ کۆمەڵگایەکی "بێگەرد" و "پاک" بنیاتبنێن بە گەرانەوە بۆ کۆمەڵگای "سەلەفی سالح"(السّلف الصالح)
، واتە بۆ کۆمەڵگای سەدەی هەفتەمی زاینی ،و بە پشتبەستن بە مەبدەئی "شورا" . بەڵام پرسیار ئەوەیە : ئایا پەیرەوکردنی مەبدەئی "شورا" لە مێژووی ئیسلامدا مەوجوود بووە ؟ نەخێر شورا هیچ سەردەمێک لە سەردەمەکانی ئیسلام مەجوود نەبووە ، چونکە خودی خەلیفەی موسلمانان "عومەری کوری خەتاب" مەبدەئی "شورا"ی بە "فتنە" ناوبردووە ، و پێیوابووە دەبێ "شورا" لە "أهل الحدّ والعقد" بێت ، کە ڕۆشنیشە ئەم خەڵکانە کەسانی هەڵنەبژێردراون . لە ڕاستیدا کۆمەڵگای "سەلەفی سالح" کۆمەڵگایەکی خەیاڵیە و لە مێژوودا بوونی نیە ، چونکە کێشمەکێش لەسەر دەستهەڵات لەسەردەمی پێغەمبەر و دوای مردنیشی مەوجوود بووە ، و تەنانەت سێ لە خەلیفەکانی پێغەمبەر بەهۆی کێشمکێش لەسەر دەستهەڵات کوژراون .
خراپ تێگەیشتی خەڵکی "کۆمەڵگا ئیسلامیەکان" لە بیروباوەڕەکان بە گشتی و ئایین بەتایبەتی بۆتە ڕێگر لەبەردەم گەشەکردنی دیموکراسی . *ئایین بەربەست نیە لە بەردەم سیکولاریزم ئەگەر هەڵسوراوە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان وەک ئایدۆلۆژیایەکی سیاسی بەکاری نەهێنن* . هەرکاتێکیش ئایین لەگەڵ تەفسیرو لێکدانەوەی دەقەکانی لەلایەن کۆمەڵێک کەسەوە بۆ ئامانجی سیاسی مۆنۆپۆل کرا ، ئەوکاتە خوت دەبینیتەوە لەبەردەم "خواکان" کە خەریکە قسە دەکەن ، و خاوەنی راستی موتلەقن ، هەر جیدالێکیش لەگەڵیان بە مانای جیدالە لەگەڵ ئاسمان . بەم شێوەیەش خۆت فرێدەدیتە بەردەم لەناوچوون مادامەکی ڕێگای بەهەشت پڕە لە "سەربازانی خوا" .

ئەوەی کە زۆر زەرووره بکرێ جیاکردنەوەی دەقەکانی قورئانە لە تەفسیر و لێکدانەوە و فەتوای زانا ئایینیەکان . بۆچی ؟ چونکە ئەمانەی دوایی هەریەکێکیان بە گوێرەی بارودۆخە مەورزعی و زاتیەکانی سەردەمی خۆی ویستویەتی تەفسیر و فەتواکانی بلکێنێ بەدەقەکانی قورئانەوە .
لە ڕاستیدا قورئان دولایەنی هەیە :
یەکەم : قورئان لەسەردەمی خۆی هاتووە بۆ وڵامدانەوە بە پرسیارەکان و کێشەکانی ڕۆژ ، بۆیە دەبێ بزانین و تەئکید بکەینەوە کە قورئان لەدەرەوەی مێژوو نیە بەلکو لە ناو مێژووە .

دووەم : لایەنەکی تری قورئان پەیوەستە بە باوەڕ و خواپەرستی ، ئەمەش لە هەموو ئایینێکدا هەیە ، و کارەکەشی وڵامدانەوەیە بە پرسیارە نهێنیە نەمرەکان ، بۆ نمونە وەک نهێنی مردن و لەناچوونی مرۆڤ ، لێرەدا ئایینەکان بە گشتی لەمانەش قورئان هەستێک و ولامێک دەداتە ئیماندارەکان کە جیهانی پر لە نهێنی مردن و لەناچوونیان بۆ ئاسان دەکات لەڕێگای پەیمانی گوێزانەوەیان بۆ "جیهانی نەمری".

بەڵام ئیسلامیەکان باوەریان بەوە نیە . ئەوان وا دەبینن کە "شەریعەی ئیسلامی" (کە بەرهەمی چارەسەرەکانی زانا ئایینیەکانە بۆ کێشەکانی سەردەمی خۆیان) بۆ هەموو سەردەمێک و جێگایەک دەست دەدات . دژایەتی ئیسلامیەکان بۆ سیستەمی دیموکراسی لێرەوە سەرچاوە دەگرێ ، بەو پێیەی دیموکراسی لە سەردەمە سەرەتاکانی ئیسلام مەجود نەبووە ، بۆیە پەیرەوکردنی "بدعە" یە و هەموو "بدعە" کیش "ضلالة" تەو هەموو " ضلالة"تێکیش بۆ ناو ئاگرە .

"ئیسلامیەکان" لە لایەک "ئیجتهادی" زانا ئایینیەکان پیرۆز و نەگۆڕ چاولێدەکەن ، و لەلایەکی تر ئەم "ئیجتهادات"انە دەلکێنن بە دەقە پێکهێنەرە یەکەمەکانی قورئان . ئیسلامیەکان داواکارن ئێمە ڕووبەڕووی کێشە و مەسەلەکانی سەردەم بە گەڕان بەدوای پەرتووکە کۆنەکان و نەزەرەکانی شافعی ومالکی و کوروی تەمیمەو .. هتد ببینەوە . بە مانایەکی تر دەیانەوێ ئێمەی هێشتا لە ژیاندامای سەردەمی سەدەی بیست ویەکەم پرس لە هەموو ڕووەکانی ژیانی تاکەکەسی و کۆمەڵایەتی خۆمان بەو مردووانە بکەین کە چەندین سەدە پێش ئێمە ژیاون ، بەبێ لەپێش چاوگرتنی هەموو ئەو ئاڵوگۆڕە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووریانەی لە لایەنەکانی ژیانی ئێستای ئێمەدا روویداوە .